

De rol van de leercoach

Welke vaardigheden, kennis en houding met betrekking tot deze rol vinden we van belang?

Academie Educatie, juni 2022

Ans Bergmans

Marianne Bouwhuis

Fleur Dinjens

Inleiding

Binnen de HAN Academie Educatie is een onderzoek uitgevoerd rondom het thema 'de rol van de leercoach'. We zien dat in het VO en MBO werkveld de rol van leercoach steeds belangrijker wordt. Dit heeft invloed op het (samen) opleiden. Om meer zicht te krijgen op wat dan belangrijk wordt geacht om mee te nemen in het opleiden rondom deze rol hebben we ons werkveld en de lerarenopleiders bevraagd: *“Wat vind jij belangrijke aspecten op het gebied van kennis, vaardigheden en houding in de rol van de leercoach die we een startbekwame student mee kunnen geven?”*

Lerarenopleiders van TGLO en de schoolopleiders uit het werkveld VO en MBO (so-ers) zijn benaderd. De schoolopleiders zijn de mensen die binnen het samen opleiden een opleidingstaak hebben. De vragenlijst is met behulp van de HBO onderwijsspiegel afgenomen. De respons voor opleidingen (lerarenopleiders) was 43% (N=143) en de respons bij de schoolopleiders was 37% (N=147). De respons is voldoende om conclusies te trekken, in acht houdend dat het een kleinschalig onderzoek is.

Om te komen tot een verantwoorde vragenlijst, hebben we als uitgangspunt het onderzoek van Aike Ottenheim genomen. Zij heeft op dit thema interviews uitgevoerd met enkele collega's uit het werkveld. Zij was vooral benieuwd wat men belangrijke kennis, vaardigheden en houding vindt in relatie tot de rol van leercoach. Deze resultaten vormden het uitgangspunt voor de itemconstructie. De items waren: kennis, vaardigheid, houding en wat vind je een belangrijk aandachtsgebied in het curriculum (opleiding en werkplek). Er werd gevraagd de vijf belangrijkste aspecten te selecteren.

De uitkomsten van dit onderzoek zijn input voor:

1. Het vaststellen van de generieke en vakspecifieke leeruitkomsten, een proces dat nu op de opleiding gaande is.
2. Het teamproces rondom het ontwerpen van het curriculum: hoe en waar krijgt deze rol aandacht in het vakdidactisch en onderwijskundig curriculum (zowel in de opleiding als op de werkplek).
3. Het reflectieproces over professionalisering als opleider in de rol van leercoach.

In deze bijdrage geven we de belangrijkste resultaten weer en koppelen we hier een kort advies aan. Als je de volledige onderzoeksresultaten wilt inzien, kun je contact opnemen met Fleur Dinjens: Fleurdinjens@han.nl.

Resultaten

In de enquête waren we benieuwd naar wat we als lerarenopleiders van tweedegraads leraren (werkveld en opleiding) belangrijke elementen vinden die onze startbekwame docenten in huis mogen hebben met betrekking tot de rol van leercoach.

De resultaten zijn in onderstaande tabel samengevat. Bij ieder item staan de vijf belangrijkste topics die genoemd werden. Hierbij waren er geen grote verschillen tussen de meningen van de lerarenopleiders en de schoolopleiders (zie voor de kleine verschillen het volledige rapport).

Kennis	Vaardigheden	Houding	Aandachtsgebieden curriculum
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kennis van leren reflecteren (metacognitie) 2. Kennis met betrekking tot basiscommunicatie 3. Kennis met betrekking tot coaching technieken 4. Kennis mbt zelfregulatie (inclusief leer strategieën en executieve functies) 5. Kennis van de eigen persoon (autobiografie, kwaliteiten, overtuigingen...) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Leerbevorderende feedback geven 2. Leerbevorderende vragen stellen 3. Positief bekrachtigen 4. De leerling leren reflecteren 5. Monitoren van individuele voortgang van de leerling 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Basis grondhouding coach bezitten 2. Nieuwsgierig zijn 3. Kwetsbaar durven opstellen en fouten zien om van te leren 4. Persoonsontwikkeling als uitgangspunt nemen 5. Flexibel zijn 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Didactisch coachen 2. Reflecteren 3. Tijdens stage de coachende rol kunnen verkennen 4. Algemene gespreksvaardigheden 5. Ontwikkeling professionele identiteit student

Duidelijk hierbij is dat het leren reflecteren (zowel van jezelf als van de leerling) een heel belangrijke plek inneemt. Dit geldt voor de aspecten kennis van, vaardigheden en houding . Wellicht ligt hier ook een link met kennis van de eigen persoonsontwikkeling en de ontwikkeling van de professionele identiteit. Deze twee worden genoemd in het rijtje van de vijf belangrijkste aspecten.

Wat betreft de vaardigheden staat het geven van leerbevorderende feedback en het stellen van leerbevorderende vragen bovenaan. Dit betreffen elementen van het didactisch coachen (Voerman, L. &, Faber, P., 2019). We zien hier ook een link met het ondersteunen van de zelfregulatie van de

leerling waarbij 'het kennis hebben van zelfregulatie' belangrijk wordt gevonden. Het didactisch coachen wordt ook het meest genoemd als aandachtsgebied binnen het curriculum.

Kennis van basale communicatievaardigheden staat hoog in de rangorde en als belangrijk aandachtsgebied voor het curriculum worden algemene gespreksvaardigheden genoemd.

Conclusie

De ontwikkeling in de rol van leercoach is een proces dat zowel vanuit vakdidactiek als vanuit pedagogiek ondersteund moet worden. Het een kan niet zonder het ander. Een mooi aandachtsgebied om als (opleidings)team geïntegreerd op te pakken.

De items die het meest belangrijk werden gevonden verdienen als vanzelfsprekend een plek in het curriculum in de opleiding en op de werkplek.

- Leren reflecteren (zelf en van de leerling)
- Didactisch coachen: in ieder geval leerbevorderende vragen stellen, leerbevorderende feedback geven, ondersteunen zelfregulatie, positief bekrachtigen
- Gespreksvaardigheden en algemene coachvaardigheden
- Zicht krijgen op eigen identiteit/persoonsontwikkeling, professionele identiteit (bv wie ben ik als leraar en coach?, hoe leer ik?, durf ik fouten te maken? Etc.)

Suggesties voor een opbouw in het curriculum.

De vaardigheden en kennis die onder de rol van leercoach vallen, betreffen een groot gebied. Hierbij speelt ook een ontwikkeling in het menszijn een rol, zoals levenservaring en onderwijservaring die een startbekwame docent nog gaat ontwikkelen. Het ontwikkelen binnen deze rol is dus zeker ook een aandachtspunt voor het inductietraject op een school.

Vaardigheden die vanaf jaar 1 meegenomen kunnen worden in het samen opleiden zijn het leren reflecteren, algemene gespreksvaardigheden, vragen stellen, feedback geven en zicht krijgen op eigen identiteitsontwikkeling en eigen zelfregulatie.

Het leren reflecteren is een vaardigheid die van groot belang is voor het ontwikkelen van de eigen zelfregulatie. Kennis van zelfregulatie bestrijkt een groot gebied en de beste ingang hiervoor is de eigen zelfregulatie van de student. Door deze steeds als uitgangspunt te nemen (bv via reflectie en intervisie) en hier theorie aan te koppelen krijgt de student zicht op de vele aspecten van zelfregulatie. Hierbij is ook van belang dat de student een visie vormt op wat leren nou eigenlijk is. Mag je bijvoorbeeld fouten maken tijdens het leren? Vervolgens kan de stap worden gezet naar het ondersteunen van de zelfregulatie en het leren leren van de leerling.

Aandacht voor eigen identiteitsontwikkeling en professionele identiteit is belangrijk vanaf jaar 1. Via begeleidingsgesprekken en intervisie kan hier ruimte voor worden gemaakt. Het reflecteren neemt dus hier ook een belangrijke plek in. Uit onderzoek blijkt dat intervisie een belangrijke bijdrage levert aan het ontwikkelen van een professionele identiteit (Buis, E, & Oolbakkink- Marchand, H., 2021). Door deze werkvorm krijgt een student meer zicht op houdingsaspecten die van belang zijn in de coachende rol, als empathisch zijn, kwetsbaar durven opstellen, positief naar de leerling zijn en flexibiliteit tonen.

Het stellen van leerbevorderende vragen en het geven van leerbevorderende feedback kan ook al vanaf jaar 1 geïntegreerd worden in de vakdidactische en onderwijskundige onderdelen. De theorie van het didactisch coachen (Voerman, L. & Faber, P., 2019) kan hierin helpend zijn, maar ook het boek “De zesde rol; de rol van de leercoach” van Portiek & Verbaan. Een student kan deze vaardigheden heel goed oefenen in een klassikale context, zoals tijdens een onderwijsleergesprek of tijdens het helpen bij zelfstandig werk. In hogere jaren kun je meer naar het vorm geven van een coachgesprek toe gaan (hoe bouw je een gesprek op, hoe geef je de leerling eigenaarschap in een gesprek, hoe ondersteun je de zelfregulatie etc.).

Nog even het HOE

Een verzuchting die men vaak slaat vanuit goede wil:” Binnen het opleiden van leraren moet veel, komt dit er ook nog bij!”

Je kunt niet alles aanbieden en dit betekent keuzes maken, integreren en keuzemogelijkheden aanbieden. De context van de stage bepaalt in grote mate de leervragen van de student. Dit geldt ook voor de rol van leercoach. Het verschilt per stagesetting hoe groot een beroep op deze rol wordt gedaan. Belangrijk is dat als een student leervragen op het gebied van de rol van leercoach heeft er ook aanbod is en verwerkingsmogelijkheden (leertaken?). Dit vraagt een flexibiliteit in aanbod van onderwijs en leertaken.

Het oefenen van vaardigheden is een belangrijk element in het leren van de rol van leercoach. Het oefenen kan op verschillende plekken plaatsvinden (denk bv vanuit het hybride leermodel van Zitter en van den Hoeve, 2019). Op de HAN in een peergroep met bv leerlingacteurs, op de werkplek, tijdens een minor, tijdens dramalessen, tijdens VR oefensessies.....etc..

Belangrijk is dat er monitoring van de ontwikkeling van de vaardigheden in deze rol plaatsvindt. Waar vindt gezamenlijke reflectie plaats op de eigen ontwikkeling in deze rol? Hoe en waar begeleiden we het ontstaan van vervolgleerdoelen? Het groeidossier kan hier een rol in spelen.

Dialoog

Wellicht roept dit stuk vragen op. Wellicht raakt dit overtuigingen over wat een leraar is en moet kennen en kunnen. Wij zien een ontwikkeling in het tweedegraads werkveld dat de leerling meer autonomie krijgt in zijn leren en er meer aandacht komt voor de 21^e eeuwse vaardigheden (waaronder zelfregulatie). Hierbij is een goede begeleiding van de leerling onontbeerlijk en dit raakt de rol van de leercoach. Willen wij onze studenten hier op voorbereiden? En hoe moeten wij onze studenten hier op voorbereiden? En wat doen wij zelf in de begeleiding van onze studenten? Waar liggen onze eigen leervragen op dit gebied? Hoe professionaliseren we onszelf?

Genoeg voer om samen te op te kauwen, hopelijk geven de resultaten van dit onderzoek inspiratie om als (opleidings)team hierover na te denken en mogelijk stappen te zetten.

Mocht je graag hierover met ons in contact willen gaan, hier zijn onze mailadressen.

Ans.bergmans@han.nl; Mariannebouwhuis@han.nl; Fleurdinjens@han.nl

Literatuur

Buijs, E. C. H., & Oolbekkink-Marchand, H. W. (2021). Eindrapport Monitoronderzoek LeerLab 2020-2021. HAN.

Potiek, S. & Verbaan, A. (2021). *De zesde rol van de leraar: de leercoach*. CPS

Voerman, L. & Faber, F. (2019) *Didactisch coachen; hoge verwachtingen concreet maken met behulp van feedback, vragen en aanwijzingen. Deel 1 en 2*. Baarn: De Weijer.

Zitter, I., & Hoeve, A. (2012). *Hybrid Learning Environments: Merging Learning and Work Processes to Facilitate Knowledge Integration and Transitions*. OECD Education Working Papers, No. 81.
<https://doi.org/10.1787/5k97785xwvdf-en>